

STATENS VA-NÄMND

BESLUT

2013-01-30
Stockholm

BVa 6

Va 357/11

KLAGANDE Trosa kommun
Ombud: Samhällsbyggnadschefen M G

MOTPART Länsstyrelsen i Södermanlands län
Ombud: Miljöhandläggaren U S
adress som ovan

SAKEN Verksamhetsområde för avlopp

Överklagat beslut

Länsstyrelsen i Södermanlands läns beslut
den 9 december 2011 i ärende nr 563-4544-2011

VA-NÄMNDENS AVGÖRANDE

Va-nämnden fastställer Länsstyrelsen i Södermanlands läns beslut med den ändringen att utbyggnaden av den allmänna anläggningen ska vara färdig senast den 31 december 2016.

BAKGRUND, YRKANDEN M.M.

Genom beslut den 9 december 2011 förelade Länsstyrelsen i Södermanlands län Trosa kommun med stöd av 6 och 51 §§ lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, vattentjänstlagen, att se till att allmän va-anläggning för avlopp anordnas för Tofsö fritidshusområde samt bestämma verksamhetsområdet för anläggningen motsvarande bebyggelsen inom minst det område som framgår av markeringen på till beslutet bifogad karta (se **beslutsbilaga 1**). Länsstyrelsens beslut innebär att den allmänna avloppsanläggningen ska vara genomförd senast den 31 december 2014.

Kommunen har yrkat att Va-nämnden ska undanröja beslutet i sin helhet. Överklagandet jämte tillhörande översiktskarta har fogats till detta beslut (**beslutsbilaga 2**).

Länsstyrelsen har bestridit yrkandet, men medgett att tidpunkten flyttas fram till den 31 december 2015.

Va-nämnden har i målet hållit en förberedande förhandling med besiktning och sedan parterna fått tillfälle att skriftligen slutföra sin talan avgjort målet på handlingarna.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

Kommunen har i Va-nämnden anfört bl.a. följande.

Kommunen är ense med Länsstyrelsen om att Tofsö behöver åtgärder men kommunens uppfattning är att fastighetsägarna själva kan åtgärda bristerna. Det förekommer inte någon negativ miljöpåverkan i Lillsjön eller i området i övrigt. Det är en låg andel som bor permanent i området (ca åtta % och det har de senaste tolv åren varierat mellan fem och tio %). Området ligger perifert och har låga fastighetspriser. Kommunen ser i nuläget inte att det finns ett större intresse för permanentboende. Det är mer än 15 km mellan kommunens anläggning och Tofsö, vilket kommer att påverka anläggningskostnaderna. De undersökningar som har gjorts på Lillsjön påvisar inte några förhöjda halter av bakterier m.m. och därför finns det inte några miljökonsekvenser där. Kommu-

nen har ett va-planeringsperspektiv som visar att det finns 10-15 områden som har högre prioritet än Tofsö. Detta med tanke på permanentningsgraden och att dessa områden ligger närmare Trosa centrum. Kommunen har inte något samlat dokument på va-planer, men det finns översiktsplaner. Det finns en investeringsbudget med en 3-årsplan som sträcker sig till den sista december 2015. De områden som har byggts ut och planeras att byggas ut är följande.

Öbolandet: 80 fastigheter har byggts ut (etapp I) och kvar är ca 120 fastigheter (etapp II och III) som beräknas vara klart 2014/2015.

Lagnövik: Ca 120 fastigheter har byggts ut.

Långnäsudd: Området byggdes ut för 7-8 år sedan och gällde ca 40 fastigheter.

Stensund och Krymla: Utökat verksamhetsområdet som blev klart runt år 2000.

Västra Fän: Kommunen tog år 2007 över befintlig samfällighetsanläggning för 100-150 fastigheter.

Långnäsberget (mellan Trosa och Långnäsudd): Det pågår utbyggnad och som blir klar om någon månad. Gäller 10-15 fastigheter.

Åda: Ett fritidsområde med ca 20-25 % som bor permanent. Området är troligtvis mer viktigt än Tofsö. Här är det avlopp med dåligt kvalitet på anläggningen.

Gisekvarn: Området är inte prioriterat eftersom det är få permanentboende. Ca 15 % bor permanent, men antalet permanentboende stiger i Gisekvara till skillnad ifrån Tofsö. Det är ca 125 fastigheter med avlopp i området.

Källvik och Mättinge: Låg permanentningsgrad. Fastighetsägarna har ingått gemensamma lösningar med varandra för att hantera avlopp.

Sund och Lövsta: Halvtätort med gemensamt avloppsnät reningsverk.

I vissa områden av Trosa bor en del av fastighetsägarna tre månader under sommarhalvåret, medan det i Tofsö och Gisekvarn är vanligare med helgboende. I Tofsö har 80 fastigheter slutna tankar, övriga har torra lösningar. Fem fastigheter har nya tillståndsgivna anläggningar varav en med minireningsverk och en med sluten tank och tre med markbäddar och trekammarbrunn. Den utredning som gjordes i april/juli år 2010 gäller fortfarande. Kommunen har i avvaktan på Va-nämndens beslut inväntat med att skicka ut föreläggande till fastighetsägarna om att ordna sina avloppsanläggningar. Om kommunen genomför en utbyggnad av området kommer det att drabba fastighetsägarna. Det är möjligt att hinna med en utbyggnad till den sista december 2014. Avståndet

mellan området och kommunens anläggning samt förväntade kostnader på 50 miljoner kr är försvårande faktorer. Troligtvis kommer kommunen även att behöva besluta om särtaxa för att klara av utbyggnaden.

Länsstyrelsen har i Va-nämnden anfört bl.a. följande.

Den utredning som kommunen genomförde under 2010 visar att ett stort antal av fastigheterna i Tofsö har undermåliga avloppsanläggningar vilka behöver åtgärdas. Det finns ett bebyggelsestryck i området och en nyligen antagen detaljplan för att bygga ut i området. Av kommunens utredning framgår att ca 150 fastigheter hade stora brister i sina va-anläggningar som behövde åtgärdas och att kommunen behövde vidta större åtgärder än vad som är möjligt för de enskilda avloppen. Studien stödjer Länsstyrelsens beslut. Länsstyrelsen anser att kommunen ska ta över ansvaret för Tofsö, men hur kommunen väljer att lösa det är upp till kommunen. Förslagsvis kan kommunen ha minireningsverk. Eftersom målet har överklagats och kommunen inte har kunnat påbörja utbyggnaden kan ”övertagandet” istället ske senast den 31 december 2015. Länsstyrelsen har inte sett över kommunens vatten- och avloppslösningar i sin helhet. Endast Tofsö har behandlats eftersom området i olika sammanhang har tagits upp av enskilda och även kom upp i ett planärende. Gisekvarnområdet kan i framtiden vara aktuellt att bearbeta.

Tofsö Samfällighetsförenings BDT-grupp har vid Va-nämnden anfört att man motsätter sig en kommunal va-lösning. Enligt länsstyrelsens beslut (se s. 4) har föreningens styrelse i april 2011 hävdats att kommunen borde ta ansvar för en va-utredning eller tillhandahålla allmänna vattentjänster.

UTREDNING

Va-nämnden har genom ordföranden i målet och ledamoten Karl-Gunnar Andersson samt i närvaro av parterna verkställt besiktning på platsen varvid bl.a. följande antecknades. Området är kuperat med mycket berg. Enligt kommunen är standarden på husen varierande och merparten av dem nog inte tillräckligt isolerade för ett vinterboende. Kommunen tror inte att särskilt många

bor här på vintern men vissa hus används dock för permanentboende. De flesta hus har skorsten och en och annan har luftvärmepump installerade. Det finns s.k. sommarvatten som fastighetsägarna har tillgång till från runt Valborgshelgen till någon gång i oktober. Tidsperioden varierar från år till år. Vattnet kontrolleras två gånger per år. Sommarvattnet är väl utbyggt. De flesta har indraget vatten in i husen. Ca 80 hus har vattentoaletter (oftast snålspolande) som går ut till tank. Godkänd storlek på huvudbyggnaden varierar inom området. Den är antingen 70 m², 90 m² eller 125 m². Övrig byggnad får vara högst 20 m². Tomterna är i genomsnitt på 1 000 m². De flesta husen ligger på en höjd och endast en liten del av tomten är plan. Det finns två vattentäkter. Den senaste anlades 2010. Enligt Länsstyrelsen innebär markförhållandena med mycket berg att det är svårt att anlägga enskilda anläggningar, medan kommunen anser att det ska gå.

Till Va-nämnden har kommunen även gett in bl.a. den utredning som i april/juli år 2010 gjordes av miljökontoret vid Trosa kommun.

VA-NÄMNDENS SKÄL

Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska *kommunen*,

1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och
2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning.

(Se 6 § lagen [2006:412] om allmänna vattentjänster, vattentjänstlagen.)

Länsstyrelsen får enligt 51 § vattentjänstlagen förelägga kommunen att fullgöra skyldigheten enligt 6 § att tillgodose behovet av vattentjänster.

Tomterna har uppgetts vara i genomsnitt 1 000 m² stora. Bebyggelsen på de drygt 173 fastigheterna är därför relativt tätt samlad (jfr **beslutsbilaga 1**). Förutsättningar för att meddela föreläggande kan således föreligga.

Av förarbetena till vattentjänstlagen kan inte, när det gäller skyddet för människors hälsa, utläsas några särskilda krav på olägenheternas omfattning eller på att den allmänna va-anläggningen påtagligt ska minska dessa. För att det s.k. miljörekvisitet ska anses vara uppfyllt krävs dock enligt förarbetsuttalanden (prop. 2005/06:78 s. 45) att det kan förväntas att den allmänna va-anläggningen förhindrar eller åtminstone väsentligt motverkar påtagliga olägenheter för miljön.

Den utredning som gjordes av Trosa kommuns miljökontor äger enligt parterna fortfarande aktualitet. Enligt denna konstaterades brister på drygt 150 anläggningar. Av dessa hade 115 en brist som bestod i att anläggningen var mer än 20 år gammal. På 95 anläggningar saknades luftningsrör. Vidare hade 20 fastigheter enkammarbrunnar, tio hade rening som bestod av en stenkista, tre hade resorption som reningsmetod efter slamavskiljaren och 16 fastigheter hade antingen trasig skiljevägg, översvämmad slamavskiljare eller en brist bestående i högt vattenstånd. Av de 115 fastigheter som bedömts ha bristfälliga avloppsanläggningar på grund av ålder anges fem även ha urin kopplad till bad, disk- och tvättavloppsanläggningen. I ett fall leds urinen direkt ut på marken. Tre avloppsanläggningar har WC och BDT kopplat till samma reningsanläggning. Dessa tre finns registrerade som godkända anläggningar i kommunens register och hör till de 13 anläggningar som inte uppvisade några brister och därför betecknas som godkända. Under rubriken ”Hur åtgärdas bristfälliga avlopp?” redovisades följande.

En del av de bristfälliga avloppsanläggningarna skulle eventuellt kunna leva upp till godkänd standard genom enklare åtgärder. Dock kommer majoriteten av anläggningarna inom området att kräva någon form av större ingrepp exempelvis som att byta ut eller att anlägga en efterföljande renande markbädd. Ingreppen på de enskilda fastigheterna kan då komma att bli betydande.

Det stora antal fastighetsägare som skulle behöva föreläggas om att åtgärda sina anläggningar kan motivera att en eller flera gemensamma anläggningar istället inrättas. Ingreppen och påverkan på miljön kan minskas om en gemensam anläggning inrättas istället för att ett större antal enskilda anläggningar inrättas. Problematiken med den frekventa slamtömnings-trafiken skulle även lösas.

Infiltration är den vanligaste metoden för rening på Tofsö. De naturliga förutsättningarna i området är dock inte optimala för infiltration, många tomter ligger på berg och lerjordar vilka är direkt olämpliga för infiltration. Troligen kommer ett flertal av fastighetsägarna få det mycket svårt att åtgärda bristande avloppsanläggningar enskilt då miljökraven idag är betydligt högre än när anläggningarna anlades. Förutsättningarna för att kunna lösa problemen med enbart enskilda lösningar torde därför vara dåliga. Fördjupade undersökningar av markernas beskaffenheter är motiverade då detta skulle klargöra om och i hur stor utsträckning det är möjligt att lösa problemen med dålig BDT-rening enskilt.

En stor del av fastigheterna [91] har sluten tank, vilket om den är i gott skick anses som en godtagbar avloppslösning vid sparsam vattenförbrukning och nyttjande. D.v.s. att en toalett som inte spolrar mer än 2 liter per spolning finns i huset samt att huset endast nyttjas som fritidsbostad. I annat fall är sluten tank inte att rekommendera då endast ca 2 % av materialet som slamsugbilen hämtar består av fekalier. Resten är i vattenfas och transport av vatten på våra vägar samt omhändertagande av förorenat vatten är inte långsiktigt hållbart ur ett miljöperspektiv.

Utredningen visar således att det har varit problem med och alltjämt föreligger inte obetydliga problem med omhändertagandet av avloppsvatten från fastigheterna i området. Den stora andelen vattentoaletter och det förhållandet att de flesta fastigheter har indraget vatten gör att kraven på avloppshantering ökar. Även den förhållandevis täta bebyggelsen gör att kraven ökar. Det saknas en samlad lösning av avloppsfrågan för området i sin helhet.

Förelägganden gentemot enskilda fastighetsägare att vidta åtgärder med befintliga enskilda anläggningar eller att anlägga nya sådana uppfyller inte, när omfattningen av problemen är så stor som nu, kommunens skyldighet att tillgoda hela områdets behov av en väl fungerande avloppslösning.

De redovisade avloppsförhållandena innebär att det med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön får anses föreligga behov att ordna avlopp i ett större sammanhang inom området Tofsö.

Som länsstyrelsen har funnit tillgodoses behovet av omhändertagandet av avloppsvattnet i aktuellt område bäst genom en allmän va-anläggning. Förutsättningarna för länsstyrelsen att förelägga kommunen att ordna avlopp genom en allmän avloppsanläggning är uppfyllda.

Enligt 6 § vattentjänstlagen ska ett konstaterat behov för befintlig eller blivande bebyggelse snarast tillgodoses. I denna del gör Va-nämnden följande bedömning.

Kommunen har redovisat sina planer på va-utbyggnad fram till den 31 december 2015. Ett tidigareläggande av utbyggnaden i Tofsö i förhållande till detta torde kräva antingen att andra projekts finansiering tidigarelades eller, under i övrigt samma förutsättningar, att andra va-projekt senarelades. Det skulle

också ställa andra krav på kommunen, bl.a. avseende tillgång till personella resurser. Även markåtkomstfrågor m.m. skulle påverkas.

När det gäller betydelsen av utbyggnadsplaner redovisades i propositionen till vattentjänstlagen att eftersom huvudmannen enligt lagförslaget inte längre kommer att kunna bestämma verksamhetsområdet själv, kommer denne att behöva en större möjlighet att genomföra utbyggnaden efter sin egen planering. Huvudmannen ansågs därför böra ha rätt att följa en egen, antagen plan för att ordna en allmän va-anläggning, så länge inte detta görs i syfte att förhala genomförandet av beslutet om verksamhetsområdet. Huvudregeln om att den behövliga anläggningen ska komma till stånd snarast ansågs därför behöva kompletteras med en uttrycklig föreskrift om att arbetena får utföras i den ordning som följer av huvudmannens utbyggnadsplan. (Se prop. 2005/06:78 s. 69 f.)

En bestämmelse härom har också intagits i 17 § vattentjänstlagen. Bestämmelsen innebär att *huvudmannen* får vänta med att utföra de anläggnings- eller utbyggnadsarbeten som är nödvändiga för att en fastighetsägare ska kunna använda anläggningen, om arbetena

1. behöver samordnas med andra arbeten och samordningen annars skulle väsentligt försvåras, och
2. utförs i den ordning som följer av huvudmannens utbyggnadsplan.

Bestämmelsen anses innebära att det finns två oberoende grunder för anstånd med utbyggnaden (jfr Vattentjänstlagen, En handbok, Jörgen Qviström s. 108 och prop. 2005/06:78 s. 140). En va-plan kan således vara tillräcklig för att motivera en viss utbyggnadsordning.

Kommuners i 6 § vattentjänstlagen reglerade skyldigheter att ordna vattentjänster bör ses i detta ljus och hänsyn bör därför tas till befintliga utbyggnadsplaner. Va-nämnden har normalt inte underlag för att ta ställning till prioriteringar i en va-plan. En överprövning av i vilken ordning som utbyggnader till olika områden ska ske bör normalt sett inte heller ankomma på Va-nämnden att göra.

Den prövning som ska göras ska i stället ta sin utgångspunkt i de i 6 § vattentjänstlagen angivna förutsättningarna. Den önskade utbyggnadstakten ska alltså primärt bedömas utifrån kriterierna i denna bestämmelse.

Kommunen har inte något samlat dokument för va-planer. Någon egentlig utbyggnadsplan har inte antagits. Investeringsbudgeten för tiden fram till 2016 jämte redovisningen av utbyggnadsplaneringen innebär att andra projekt prioriteras till 2016. För tiden innan 2016 kan det konstateras att det finns en planering som i väsentliga delar motsvarar innehållet i en egentlig utbyggnadsplan. Va-nämnden anser att de miljö- och hälsomässiga skälen för att frångå denna planering inte är tillräckliga. Föreläggandet bör i stället skäligen fullföljas senast under år 2016.

Va-nämnden finner sammanfattningsvis att länsstyrelsens beslut ska fastställas med den av kommunens planering betingade ändringen. Utbyggnaden av den allmänna avloppsanläggningen ska därför vara färdig senast den 31 december 2016.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Se bilaga 3

På Va-nämndens vägnar

Lars Olsson

Va-nämnden: rådmannen Lars Olsson, ordförande samt ledamöterna Tord Larsson, Åke Sjögren, Karl-Gunnar Andersson, Per Brogren och Britt Sahleström (enhälligt).